

Huha Maria

Nuori ja väkivalta – väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät

Kasvatuspsykologian kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Nuori ja väkivalta – väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät (Maria Huha)

Kasvatuspsykologian kandidaatintyö 33 sivua, 1 liitesivua

maaliskuu 2021

Nuorten väkivaltakäyttäytyminen ja väkivaltaiset teot ovat puhuttaneet ja olleet esillä mediassa viime aikoina. Juuri tällä hetkellä Suomessa on käynnissä oikeudenkäynti, jossa syytettynä on kolme 16-vuotiasta nuorta ikätoverinsa varsin raa'asta surmaamisesta. Nuorten väkivaltakäyttäytymisestä ollaan syystä huolissaan, monet miettivät mikä saa nuoren käyttäytymään väkivaltaisesti ja jopa syyllistymään henkirikokseen.

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee nuorten väkivaltaa ja väkivaltaa selittäviä tekijöitä. Jotta nuoren väkivaltaista käyttäytymistä ymmärrettäisiin paremmin, tämän narratiivisen yleiskatsauksen tavoitteena on tuoda kootusti esiin hyvin moninaiset väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät tiivistäen aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä ajantasaistaa tutkimustietoa ilmiöstä.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni näkökulma on ekologinen, jota on alun perin käytetty juuri nuorisoväkivallan tutkimisessa. Ekologisen näkökulman tarkoituksena on selvittää yksilöllisten ja ympäristötekijöiden suhdetta, mutta myös monitasoisten käyttäytymiseen kohdistuvia vaikutuksia. Ekologinen malli sisältää neljä tasoa, ja tässä kandidaatintutkielmassa tuon esiin yksilöön, perheeseen ja kaveripiiriin liittyviä tekijöitä väkivaltaa selittävinä tekijöinä, unohtamatta yhteisön ja yhteiskunnan vaikutusta.

Tuloksista voidaan todeta, ettei mikään tekijä yksin selitä väkivaltaista käyttäytymistä, vaan mitä enemmän riskitekijöitä on, sitä todennäköisempää on käyttäytyä väkivaltaisesti. Hyvin tyypillistä on myös ongelmien kasautuminen sekä ylisukupolvisuus. Tutkimusten valossa voidaan myös todeta riskitekijöiden vaikuttavan nuoreen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen sekä suoraan että epäsuoraan.

Avainsanat: nuoret, nuoruus, väkivalta, väkivaltaisuus, riskitekijät

Sisältö

1 Johdanto.....	4
2 Nuori on haavoittuva ja keskeneräinen	6
3 Väkivallan ilmenemismuodot.....	8
3.1 Ekologinen malli väkivaltaa selittävänä näkökulmana.....	9
4 Väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät nuoruudessa	10
4.1 Yksilölliset tekijät väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla	10
4.2 Koti ja perhe sosiaalisesti myrkyllinen ympäristö.....	13
4.3.Kaveripiiri ja vertaisrikollinen toiminta	19
4.4 Koulusuoriutuminen sekä koulun ilmapiiri	20
4.5 Yhteisön vaikutukset ovat voimakasta varhais- ja keskinuoruudessa	22
4.6 Yhteiskuntaan liittyvät rakenteet väkivaltaisuuden taustalla.....	23
5 Yhteenvetoa ja pohdintaa.....	26
6 Lähteet	30

1 Johdanto

Lasten ja nuorten väkivaltakäyttäytyminen on ollut uutisotsikoissa niin viime vuosina, kuin myös erityisesti syksyn 2020 aikana. Tässä tutkimuksessa tutkin nuorten väkivaltaista käyttäytymistä selittäviä tekijöitä. Näyttää siltä, että nuorten tekemien pahoinpitelyiden määrä on kasvanut, teot ovat raaistuneet sekä tekijät ovat yhä nuorempia. Esimerkiksi Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilastoissa vertailemalla vuosina 2006–2019 poliisin tietoon tulleiden ja selvitettyjen nuorten tekemiä pahoinpitelyitä, nousee selvästi esiin alle 15-vuotiaiden tekemien pahoinpitelyiden kasvu (Rikos- ja pakkokeinotilasto, 2020). Lisäksi uutisissa on tuotu esiin muun muassa nuorten väkivaltakäsityksen hämärtyminen. Mistä tämä kaikki johtuu? Mielenkiintoisesta ja vakavasta ilmiöstä huolimatta mielestäni nuorten väkivaltakäyttäytyminen jää kuitenkin tutkimusten valossa hieman varjoon lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta väkivallasta.

Nuorten väkivaltakäyttäytyminen puhuttaa herättäen tunteita ja siitä ollaan myös huolissaan ihan syystä. Meillä Suomessa on 2000-luvulla tapahtunut kolme merkittävää koulusurmaa, perhekodin ohjaajan murha Muhoksella ja Seinäjoen teinisurma. Syksyllä 2020 Helsingissä tapahtui uhrin menehtymiseen johtanut puukotus, jossa kaikki epäillyt ovat 14–16-vuotiaita sekä viimeisimpänä, koko Suomea järkyttänyt, joulukuussa 2020 tapahtunut 16-vuotiaan pojan murha ikätovereiden tekemänä. Lisäksi on myös muita lukuisia nuorten tekemiä väkivaltaisista tekoja. Kun verrataan väkivaltaista nuorisoriikollisuutta Pohjoismaiden kesken, on se Suomessa hyvin runsasta (Kivivuori, 2007). Nuorisoväkivalta liitetään mediassa usein nuorisojengeihin ja nuorisoriikollisuuteen, mutta väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla löytyvät tekijät voivat olla kuitenkin hyvin moninaiset. Jotta nuoren käyttäytymistä voidaan ymmärtää, täytyy tuntea taustalla vaikuttavat tekijät. Nuorisoväkivalta ilmiönä on hyvin mielenkiintoinen sekä ajankohtainen, ja sen vuoksi näen tutkimusaiheellani olevan myös yhteiskunnallista merkitystä. Tutkimukseni painottuu väkivallalle altistaviin tekijöihin ja pyrkii löytämään vastausta kysymykseen, mitkä tekijät selittävät nuoren väkivaltaista käyttäytymistä.

Nuoruudessa epäsosiaalinen käyttäytyminen sekä rajojen rikkomisen ja kapinointi voivat olla osa kehitysvaihetta (Kaltiala-Heino, 2013, s. 80). Alttius väkivaltaiseen käyttäytymiseen huipentuu nuoruudessa, viimeistään varhaisaikuisuudessa, mutta väkivaltainen käyttäytyminen ei kuitenkaan ole osa normaalia käyttäytymistä, vaan se usein liitetään etenkin

varhaisnuoruudessa kuuluvan osaksi psykiatrisia häiriöitä (Kaltiala-Heino, Lindberg & Sailas, 2011; Kivivuori, 2006, s. 16). Tämän vuoksi onkin tärkeä tuoda esiin myös muita väkivaltaiselle käyttäytymiselle altistavia tekijöitä.

Kuten jo aiemmin mainitsin, väkivaltaiselle käyttäytymiselle voi altistaa nuoruudessa monet asiat. Mikään tekijä ei yksin aiheuta nuorten tai ylipäänsä kenenkään väkivaltaista käyttäytymistä, vaan käyttäytymisen taustalla näyttäisi vaikuttavan useita seikkoja kietoutuen vahvasti toisiinsa (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano, 2005, s. 31). Esimerkiksi Yhdysvalloissa Duke, Pettingel, McMorris ja Borowsky (2009) ovat tutkineet teini-ikäisten väkivaltaista käyttäytymistä ja erityisesti haitallisten lapsuuden kokemusten vaikutusta väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja Sallinen ja Kinnunen (2001) ovat puolestaan tutkineet vanhempien taloudellisen stressin heijastumisesta lapsen hyvinvointiin ja käyttäytymiseen.

Kandidaatintyö on hyvin usein teoreettinen tutkimus, joka pohjautuu aiempaan, jo olemassa olevaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen – puhutaan kirjallisuuskatsauksesta. Kirjallisuuskatsauksen pyrkimyksenä on osoittaa laajaa perehtyneisyyttä valittuun ilmiöön. (Metsämuuronen, 2006, s. 37). Kandidaatintyöni tarkastelee aiemman tutkimuksen ja kirjallisuuden pohjalta nuoruusiässä väkivaltaiselle käyttäytymiselle altistavia tekijöitä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmistä kirjallisuuskatsauksen tyypeistä, jonka avulla ilmiö voidaan kuvata mahdollisimman laajasti (Salminen, 2011, s. 6). Itse asiassa tutkimuksestani voidaan puhua vielä tarkemmin narratiivisena yleiskatsauksena, sillä tutkimukseni tavoite on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja ajantasaistaa tutkimustietoa ilmiöstä (Salminen, 2011, s. 7). Olen asettanut tutkimukselleni seuraavan tutkimuskysymyksen:

- Mitkä tekijät selittävät nuoren väkivaltaista käyttäytymistä?

2 Nuori on haavoittuva ja keskeneräinen

Nuoruus on ikävaihe, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin, ajoittuen ikävuosiin 12–24 (Aalberg, 2016). Nuoruusiän kehitysvaiheeseen kuuluvat olennaisesti sekä fyysinen että psyykinen kypsyminen, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Ikävaiheen yhtenä tärkeimpänä kehitystehtävänä nähdään itsenäistyminen, jolloin nuoren tulee vähitellen irrottautua lapsuudesta ja vanhemmista, jolloin ikätovereiden merkitys nuoren elämässä kasvaa. Eriksonin (1968) elämänkaariteorian mukaan nuoruusiässä on keskeistä oman identiteetin muodostuminen. Identiteetin ja autonomian saavuttaminen ovat yhteydessä oman persoonallisen aikuisuuden löytymiseen (Aalberg, 2016).

Nuoruuden ikävaiheeseen kuuluu erilaisia kehitystapahtumia, kuten ruumiillinen kasvu ja kehitys sekä hormonaaliset muutokset. Myös tunne-elämässä, ajattelussa, käyttäytymisessä sekä ihmissuhteissa tapahtuu muutoksia (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila, 2014). Nuoruudessa tapahtuvat muutokset ovat sellaisia, joissa nuori alkaa ohjailemaan elämäänsä ja sen polkuja omien tavoitteiden mukaisesti, mutta myös sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin ja ratkaisuihin sekä sopeuttamaan tavoitteitaan ja toimintatapojaan rakentaen hiljalleen omaa identiteettiään (Erikson, 1982). Nuori on kognitiivisesti ja emotionaalisesti vielä keskeneräinen, joka näyttäytyy lyhytjännitteisyytenä, mustavalkoisena ajatteluna sekä intensiivisenä hetkessä elämisenä (Aalberg, 2016). Kypsymättömyys on tärkeä osa kehitystä ja tietä kohti aikuisuutta, jolloin myös pettymykset kuuluvat kasvuun ja kehitykseen, ja nuoruus onkin pitkälti henkilökohtaisten mahdollisuuksien löytämisen aikaa, jolloin tehdään oikeita, mutta myös vääriä valintoja (Aalberg, 2016).

Nurmi ja kollegat (2014) tuovat esiin nuoruudessa tapahtuvien fysiologisten ja hormonaalisten muutosten yhteyden ongelmakäyttäytymiseen, vaikkakin kokonaiskuva väitteen tutkimustuloksista on kuitenkin jäänyt epäselväksi. Heidän mukaansa nuoruudessa ongelmakäyttäytyminen voi olla yleistä, mutta yhtä aikaa nuori on hyvin haavoittuva. Persoonallisuuden kehitys on vasta muotoutumassa, jolloin nuori elää hämmentyneenä etsien vastausta siihen kuka hän on, myös asioiden käsittely on nuoren mielessä vielä puutteellista ja ominainen tapa ristiriitojen ratkaisemiseksi on usein toiminta (Aalberg, 2016). Nuoruudessa on tyyppillistä sosiaalisten tilanteiden aiheuttama epävarmuus omista kyvyistään, jolloin

aggressiivisuus lisääntyy ja aggressiivisten toimintastrategioiden käytön huippu saavutetaan keskinuoruudessa (Kauppinen, 2002).

3 Väkivallan ilmenemismuodot

Yksi tunnetuimmista ja käytetyimmistä väkivallan määritelmistä on Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmä. Määritelmän mukaan ”väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivalta voi kohdistua ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön johtaen joko kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen” (WHO, 2021).

Väkivallan käsite on tänä päivänä hyvin laaja. Väkivaltaa voidaan tarkastella Bildjuschkinin ja kollegoiden (2020) mukaan muun muassa ihmisten välisellä tasolla, mutta myös yhteisöllisellä tasolla. Nuorten käyttämä väkivalta sijoittuu ihmisten väliselle tasolle, ja jaottelua voidaan jatkaa vielä ihmissuhteiden, kohteena olevan sukupuolen tai väestöryhmän, paikan ja ilmenemismuodon mukaan (Bildjuschkin ym., 2020).

Väkivalta voi olla ilmenemismuodoiltaan fyysistä tai henkistä väkivaltaa (Bildjuschkin ym., 2020). Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan ruumiillisen koskemattomuuden tahallista loukkaamista, esimerkiksi lyömällä tai potkimalla, kun taas henkisessä väkivallassa kyse on henkilön psyykkisen hyvinvoinnin tahallisesta vahingoittamisesta, esimerkiksi alistamalla, eristämällä tai vainoamalla. Fyysisen ja henkisen väkivallan lisäksi muita väkivallan ilmenemismuotoja on seksuaalinen väkivalta, joka ilmenee koskemattomuuden tai itsemääräämisoikeuden tahallisena loukkauksena (Bildjuschkin ym., 2020). Taloudellinen väkivalta liittyy esimerkiksi taloudellisten asioiden rajoittamiseen (Bildjuschkin ym., 2020; Kaltiala-Heino, Ritakallio & Lindberg, 2008). Edellä mainittujen ohella on olemassa myös kemiallista, välineellistä, kulttuuriin tai uskontoon liittyvää sekä kunniaan liittyvää väkivaltaa (Bildjuschkin ym., 2020).

Väkivaltakäyttäytymisen jakaminen reaktiiviseen ja proaktiiviseen tyyppiin on paljon käytetty jaottelu (Kaltiala-Heino, 2013, s. 73). Sekä reaktiivisuus että proaktiivisuus ilmenevät Hubbardin ja kollegoiden (2010) mukaan lasten kehittyessä, vanhemmuuden puutteissa sekä aggressiivisissa teoissa. Heidän mukaansa reaktiiviseen aggressioon kuuluu vihamielisyyden kokeminen sekä puutteet sosiaalisissa taidoissa ja itsehillinnässä, jolloin väkivalta tapahtuu tunnetilan purkamiseksi. Proaktiivinen aggressio on yleensä harkittua, jota käytetään Hubbardin ja kollegoiden (2010) mukaan erilaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Proaktiivista

väkivaltaa käyttävillä on heidän mukaansa uskomus siitä, että aggressiivinen käyttäytyminen johtaa positiivisiin tuloksiin.

3.1 Ekologinen malli väkivaltaa selittävänä näkökulmana

Väkivaltaa voidaan selittää monien eri teoreettisten näkökulmien pohjalta. Yksi niistä on ekologinen näkökulma, jota alun perin on käytetty juuri nuorisoväkivallan tutkimisessa (Krug ym., 2005 s. 31). Näkökulman tarkoituksena on selvittää yksilöllisten ja ympäristötekijöiden suhdetta, mutta lisäksi se tarkastelee monitasoisia käyttäytymiseen kohdistuvia vaikutuksia. Ekologinen malli sisältää neljä tasoa: yksilö, ihmissuhteet, yhteisö ja yhteiskunta (Krug ym., 2005).

Yksilötaso sisältää sekä biologisia, että henkilön historiaan liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön käyttäytymiseen (Krug ym., 2005, s. 31–34). Tarkastelussa ovat myös esimerkiksi impulsiivisuus, koulumenestys, päihteidenkäyttö ja aggressiivisuus. Ihmissuhteiden taso tarkastelee sosiaalisten suhteiden vaikutusta väkivallan uhriksi tai tekijäksi joutumisen riskiä. Yhteisötaso pyrkii etsimään ominaispiirteitä, jotka liittyvät väkivallan uhrina tai tekijänä olemiseen. Vastauksia etsitään sosiaalisten suhteiden kehittymispaikoista, kuten koulusta ja naapurustosta. Viimeinen taso, eli yhteiskunta tutkii väkivaltaisuuden laajempia yhteiskunnallisia tekijöitä, eli niitä, jotka esimerkiksi synnyttävät väkivallan hyväksyvän ilmapiirin tai ylläpitävät yhteiskuntaryhmien välisiä kuiluja. Näitä ovat muun muassa asenteet, normit, kulttuuriset normit sekä terveys- ja koulutuspolitiikka talous- ja sosiaalipolitiikan ohella. Kun ymmärretään väkivallan yksilölliset, ihmisten väliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja ympäristölliset tekijät, unohtamatta missä vaiheessa ihmisen kehityskaarta ja millaisissa oloissa väkivaltaista käyttäytymistä esiintyy, on se WHO:n mukaan tärkeä askel kohti väkivallan ehkäisyä (Krug ym., 2005, s. 31, s. 48).

4 Väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät nuoruudessa

Tässä kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni näkökulma on ekologinen, jonka pohjalta väkivaltaa tarkastellaan yksilöllisten, lähisuhteisiin liittyvien, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden kautta sekä etsitään piirteitä, jotka kasvattavat väkivallan riskiä (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 8). Rytönen (2013) on väitöskirjassaan tuonut esiin perinteisen kehityskulun selitysmallin, jonka mukaan yksilöllisten piirteiden merkitys korostuu lapsuudessa, kun taas nuoruudessa korostuvat enemmän ympäristöön liittyvät tekijät. Myös Farrington (2004) ja Kauppinen (2002) ovat todenneet antisosiaalisen sekä aggressiivisen käytöksen olevan riippuvainen yksilön ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta, mutta myös lasten ja nuorten elinympäristöön liittyvistä tekijöistä. Yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen lisäksi tulee huomioida riskitekijöiden kasautumisen vaikutus; epäsosiaalinen käyttäytyminen ei koskaan ole yksittäisestä riskitekijästä johtuva, vaan usean tekijän kasautumisen tulos (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 11).

Vaikka väkivallalle altistavia tekijöitä on useita, henkilöityy väkivalta usein nuoreen, alkoholia käyttävään mieshenkilöön (mm. Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 22). Lisäksi keskusteluun väkivaltaisesta käyttäytymisestä liitetään usein psykiatriset ongelmat, jolloin väkivallasta tehdään psykiatrinen oire, jonka myötä myös muut psykiatriset potilaat leimantuvat väkivaltaisiksi (Kaltiala-Heino ym., 2011). Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tuoda esiin väkivaltaista käyttäytymistä selittävien tekijöiden monialainen kenttä sekä suorien ja epäsuorien riskitekijöiden yhteys väkivaltaiseen käyttäytymiseen, joita tuon esiin seuraavaksi.

4.1 Yksilölliset tekijät väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla

Yksilöön itseensä liittyviä väkivallalle altistavia tekijöitä löytyy useita. Huomiota tulee kiinnittää muun muassa yksilön ikään, sukupuoleen, psykologisiin ominaisuuksiin sekä sairauksiin. Mitä aikaisemmin aggressiivista, epäsosiaalista ja väkivaltaista käyttäytymistä esiintyy, voidaan sen todeta ennustavan vakavampaa väkivaltaa myöhemmin nuoruudessa ja yhä aikuisuudessa (Farrington, 2004; Kashani, Jones, Bumby & Thomas, 1999; Krug ym., 2005, s. 49; Rytönen, 2013; Valois, MacDonald, Bretous, Fischer & Drane, 2002). Edellistä

tukee myös Lehden (2007) tutkimus nuorista henkirikoksen tekijöistä, joista noin puolella (n=238) oli ilmennyt poikkeuksellista väkivaltaista käyttäytymistä jo teini-iässä, 10–15-vuotiaana. Lapset ja nuoret ovat Aalbergin (2016) mukaan vielä monella mittarilla keskeneräisiä ja kypsyminen on vielä kesken, joten heillä ei ole ollut iän puolesta mahdollisuutta hankkia väkivaltaa korvaavia vallan tai omanarvontunnon lähteitä (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 12).

Kun puhutaan sukupuolesta, näyttää siltä, että pojilla ja miehillä todennäköisyys väkivaltaiseen käyttäytymiseen on tyttöjä ja naisia suurempi (Aaltonen, Hinkkanen, Kivivuori & Sirén, 2008; Herrenkohl, Maguin, Hill, Hawkins, Abbott & Catalano, 2000; Kashani ym., 1999; Lehti, 2007; Rikos- ja pakkokeinotilasto, 2020). Pojille ja miehille ulospäin suuntautuvat käytösongelmat ovat ominaisia, jonka vuoksi myös suora, fyysinen väkivalta on miessukupuolella yleisempää – tytöt ja naiset käyttävät enemmän epäsuoran väkivallan muotoja, kuten juoruilua sekä joukon ulkopuolelle jättämistä, jolloin voidaan puhua myös relationaalisesta aggressiosta (Kawabata, Alink, Tseng, Ijzendoorn & Crick, 2011; Nurmi ym., 2014). Ulospäin suuntautuvat käytösongelmat johtavat usein ongelmaketjujen muodostumiseen ja ongelmien kasautumiseen (Rönkä, 1999). Väkivalta voidaan nähdä myös miehisenä ongelmanratkaisumallina (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 13).

Aggressiivisuuden on todettu ennustavan rikollisuutta. Ennuste kasvaa, kun mukaan otetaan aggressiivisuuden lisäksi huomioon myös rakenteita, jotka ovat Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmän (2005, s. 15) mukaan yhteydessä esimerkiksi käyttäytymisen hallintaan kuten impulsiivisuus ja levottomuus. Impulsiivisuus onkin Farringtonin (2004) mukaan tärkein persoonallisuuden ulottuvuus, kun puhutaan epäsosiaalisesta käyttäytymisestä. Hän on tuonut esiin Pohjoismaisen pitkittäistutkimuksen, jossa hyperaktiivisuus 11–13-vuotiaana on ennustanut väkivallasta johtuvia pidätyksiä myöhäisnuoruudessa. Muista psykologisista ominaisuuksista temperamentti ja hyperaktiivisuus voivat näyttäytyä itsehillinnan ja negatiivisten tunteiden hallinnan vaikeutena (Rytönen, 2013). Vaikean temperamentin takana voi vaikuttaa lapsen biologiset taipumukset, mutta myös se, miten vanhempi käyttäytyy lasta kohtaan (Kashani ym., 1999). Hallitseva persoonallisuus Hagelstamin ja Häkkäsen (2006) mukaan vahvistaa väkivallan käyttöä.

Raskaudenaikana kehittyneet vauriot voivat näyttäytyä vasta vuosien kuluttua itse altistumisesta, ja riskitekijät voivat olla yhteydessä useisiin eri kehityksen häiriöihin (Haapasalo, 2006, s. 126–127). Yleisimpiä raskaudenaikaisia riskitekijöitä lapsen

myöhemmälle kehitykselle on äidin päihteiden käyttö. Alkoholin käyttö voi altistaa muun muassa keskushermoston toimintahäiriöille (Haapasalo, 2006, s. 126) ja huumeidenkäytön on osoitettu olevan yhteydessä lapsen impulsiivisuuteen ja tarkkaavuudenhäiriöihin (Valois ym., 2002). Äidin tupakoinnilla on todettu olevan yhteys lapsen käytösongelmiin, epäsosiaaliseen käyttäytymiseen, impulsiivisuuteen ja nuorisoriskollisuuteen (Haapasalo, 2006, s. 126–127). Synnytykseen liittyvät neurologiset vammat liittyvät usein hapenpuutteeseen, jotka yhdessä kasvuympäristön epäsosiaalisten tekijöiden kanssa lisäävät riskiä käytösongelmille ja epäsosiaaliselle kehitykselle (Haapasalo, 2006, s. 128). Myös äidin raskaudenaikainen psyykinen stressi ja ennenaikainen syntymä voivat lisätä lapsen riskiä tunne-elämän ongelmille, käytöshäiriölle tai sosiaalisille ongelmille (Latva & Moilanen, 2016).

Etenkin väkivaltaisia rikoksia tekevillä nuorilla on todettu muita nuoria enemmän mielenterveyden ongelmia, ne ovatkin keskeisiä taustatekijöitä väkivallalle (Kaltiala-Heino, Ritakallio & Lindberg, 2008; Sisäasiainministeriö, 2012, s. 48). Esimerkiksi Lehden (2007) tutkimuksessa puolet vuosina 1980–2004 henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista olivat olleet yhteydessä mielenterveyspalveluihin jossain elämänsä vaiheessa ja joka neljännes oli ollut lapsuudessa tai nuoruudessa psykiatrisessa laitoshoidossa. Käytöshäiriöt, skitsofrenia ja päihdehäiriöt ovat yleisimpiä nuorten mielenterveyden ongelmia, joihin liittyy myös kohonnutta väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä (Hagelstam & Häkkänen, 2006; Kaltiala-Heino ym., 2008). Edellä mainittujen mielenterveydenhäiriöiden lisäksi persoonallisuushäiriöt nousivat Lehden (2007) nuoria henkirikoksentehtäjiä koskevassa tutkimuksessa yleisimmäksi mielentilatutkimuksen loppudiagnoosiksi. Huomioitavan arvoisena mainintana myös skitsofreniadiagnoosien selvä nousu henkirikoksen tehneillä nuorilla tutkimuksen ajanjakson, vuosien 1980–2004 aikana (Lehti, 2007).

Päihteet liittyvät olennaisesti väkivaltaiseen käyttäytymiseen, ja etenkin suomalaiselle väkivallalle on tyypillistä alkoholin ongelmakäyttö (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 17). Valtaosa nuorista henkirikoksentehtäjiä on Lehden (2007) mukaan päihteiden väärinkäyttäjiä. Hänen (2007) aineiston nuorista puolet oli diagnosoitu alkoholisteiksi ja alkoholin ongelmakäyttäjien osuus oli sitäkin korkeampi. Myös Hagelstamin ja Häkkäsen (2006) tutkimuksen aineistossa yli 60 % henkirikoksia tehneistä nuorista kärsi alkoholi-ongelmasta. Sekä alkoholi- että huumeongelman on todettu olevan myös yhteydessä liiallisen väkivallan käyttöön (Hagelstam & Häkkänen, 2006). Huumeaineiden käyttäjien osuus kasvoi Lehden (2007) tutkimuksen ajanjaksolla, noin 40 %, samoin päihteiden väärinkäyttäjien kokonaisosuus yli kymmenen prosenttia vuosien 1980–2004 aikana. Lisäksi aggressiivisuudella ja väkivaltaisella käytöksellä

on yhteys alkoholin käytön varhaiseen aloittamisikään. Varhain alkanut ja koko kouluiän jatkuva aggressiivisuus aikaistaa alkoholin käytön aloittamista Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmän raportin (2005, s. 15) mukaan jopa kahdella vuodella, myös Lehden (2007) tutkimuksesta selvisi myös, että yli 80 % oli aloittanut alkoholin käytön alle 15-vuotiaana.

Suurimpina riskitekijöinä nuoren mielenterveysongelmille Paananen ja Gissler (2014, s. 212) ovat tutkimuksissaan havainneet äidin nuoren iän, yksinhuoltajuuden lapsen syntyessä, vanhempien avioeron tai vanhemman kuoleman, mutta myös vanhempien matalan koulutus- ja toimeentulotason sekä vanhemman psykiatrisen sairastamisen.

4.2 Koti ja perhe sosiaalisesti myrkyllinen ympäristö

Garbarino (1995) on puhunut sosiaalisesti myrkyllisistä ympäristöistä, nuoren väkivaltaisuudesta puhuttaessa voidaan todeta kodin ja perheen olevan yksi niistä (viitattu lähteessä Valois, Zullig, Huebner & Drane, 2001) Nuorten ongelmien juuret ovat useimmiten varhaisimmissa elämänvaiheissa (Paananen & Gissler, 2014, s. 208) ja väkivaltaista käyttäytymistä edeltää lähes poikkeuksetta epäsuotuisa kehityksellinen jatkumo, joka on useimmiten lähtöisin jo lapsuusvuosista ja lapsuudenympäristöistä (Hagelstam & Häkkänen, 2006; Rytönen, 2013).

Vanhemmat ovat lastensa ensimmäisiä sosiaalisia suhteita, vanhempien tuki sekä suhteen luonne vaikuttavat lapsen sosiaalisiin taitoihin ja sosiaalisiin suhteisiin (Lopez ym., 2008). Vuorovaikutuksen laatu ja siihen liittyvä luottamus toisia ihmisiä kohtaan saavat perustan jo varhaisen kiintymyssuhteen aikana (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 14). Kylmät ja vinoutuneet varhaiset vuorovaikutussuhteet nähdäänkin vakavan väkivaltaikäyttyymisen riskitekijänä Sisäasiainministeriön (2012) selvityksessä. Heikot sosioemotionaaliset valmiudet ovat yksi rikollisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijä Rytönen (2013) väitöstutkimuksen mukaan, sillä heikko sosioemotionaalinen kyvykkyys heikentää lasten ja nuorten psyykkisen ja sosiaalisen selviytymisen mahdollisuuksia. Sosioemotionaalisella kehityksellä tarkoitetaan sosiaalisten suhteiden, tunneperäisen käyttäytymisen ja vuorovaikutustaitojen kehitystä (Lapsi ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 14). Empatian kehittyminen murrosiässä nähdään Lopezin ja

kollegoiden (2008) tutkimuksessa merkityksellisenä suojaavana tekijänä epäsosiaaliselle ja aggressiiviselle käyttäytymiselle.

Perusturvallisuutta haavoittavat olosuhteet lapsuudenkodissa tuovat haasteita sosiaaliseen sopeutumiseen myöhemmin nuoruusvuosina (Rytönen, 2013). Perusturvallisuuden puutteisiin lukeutui Rytöksen (2013) väitöstutkimuksessa vanhempien alkoholinkäyttö, vanhempien väliset ristiriidat ja väkivalta, lapsiin kohdistuva väkivalta sekä perheen rakenteeseen liittyvät muutokset. Kuitenkin yhtä lailla väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöinä nähdään myös äidin nuori ikä, yksinhuoltajuus, vanhempien avioero tai vanhemman kuolema (Valois ym., 2002). Lisäksi lapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa Paanasen ja Gisslerin (2014, s. 211) mukaan nuoruudessa negatiivisesti kognitiiviseen suoriutumiseen, mutta perheen sosioekonomisella asemalla on myös vaikutus lasten ja nuorten käyttäytymiseen, syrjäytymiseen sekä hyvinvointiin (Paananen & Gissler, 2014, s. 213), aggressiiviseen käyttäytymiseen (Kauppinen, 2002), mutta myös nuoren myöhempään selviytymiseen (Rönkä, 1999).

Kuten Duken ja kollegoiden (2010) tutkimuksesta kävi esiin, selvästi yleisimpänä haitallisena lapsuudenkokemuksena mainittiin vanhempien runsas alkoholin käyttö, joka on yhteydessä aikuisuuden riskikäyttäytymiseen sekä heikkoon psyykkiseen terveyteen. Myös Hagelstamin ja Häkkäsen (2006) tutkimuksessa ilmeni yli 50 %:lla henkirikoksen nuorena tehneiden vanhemmilla olleen ongelmia alkoholin kanssa. Kun perheessä vanhemmat käyttävät runsaasti alkoholia, luo se perheeseen heikon ja välinpitämättömän ilmapiirin (Nuorisobarometri, 2012, s. 71–73). Myös turvattomuus leimaa kasvuympäristöä, jos kotona on vieraita ihmisiä ja melua myöhään (Rytönen, 2013). Väkivallan uhka ja lapsiin kohdistuva väkivalta on läsnä erityisesti päihteitä käyttävässä perheessä (Haapasalo, 2006, s. 136; Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 22; Rytönen, 2013), ja useimmiten päihteitä ja väkivaltaa perheessä käyttää useimmiten perheen isä (Rytönen, 2013). Alkoholi synnyttää riitoja niin vanhempien, mutta myös vanhempien ja lasten välille, sekä vähentää perheen yhdessäoloa (Nuorisobarometri, 2012, s. 71–73).

Vanhempien välinen väkivalta ei useinkaan jää vain vanhempien väliseksi (Haapasalo, 2005). Perheväkivallan todistaminen aiheuttaa samanlaista oireilua, kuin itse väkivallan kokeminen (Haapasalo, 2005), kuten Ronkainen (2008) on todennut, se särkee ja haavoittaa, ja sitä voidaan pitää Haapasalon (2006, s. 143) mukaan psykologisen väkivallan muotona. Vanhempien välinen väkivalta voi johtua alkoholin synnyttämien riitojen lisäksi myös perheen

elämäntilanteesta ja siitä aiheutuvista stressitekijöistä, jotka kiristävät vanhempien välejä ja konflikteja ratkaistaan väkivallalla (Haapasalo, 2005).

Kun vanhemmat ratkovat konflikteja väkivallalla, oppii lapsi väkivallan olevan keino ristiriitojen ratkaisemiseksi (Haapasalo, 2005). Herrenkohlin ja kollegoiden (2000) tutkimuksessa havaittiin vanhempien väkivaltaan suhtautumisen, perheen johtamiseen sekä konflikteihin liittyvien tekijöiden vaikuttavan lasten ja nuorten myöhempään väkivaltaisuuteen. Se, miten perheessä käytetään väkivaltaa tai miten siihen perheessä suhtaudutaan, vaikuttaa nuoren omaan suhtautumiseen, aggressiivisiin taipumuksiin sekä väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Herrenkohl ym., 2000; Kashani ym., 1999; Kauppinen, 2002; Slovak, Carlson & Helm, 2007). Kun väkivalta perheessä nähdään hyväksyttävänä, on vaarana, että lapselle väkivalta normalisoituu, käyttäytymisen seuraukset unohtuvat sekä yliarvioidaan vihamielisiä aikomuksia (Herrenkohl ym., 2000).

Kun lapsiin kohdistetaan vanhempien toimesta väkivaltaa, herkistää se lasta havaitsemaan ympäristön vihamielisyyttä, jolloin tarkkaavaisuus olennaisia tilannevihjeitä kohtaan vähenee (Haapasalo, 2006, s. 145; Kauppinen, 2002). Lapsiin kohdistuva väkivalta kannustaa lapsia Kauppisen (2002) mukaan omaksumaan aggressiivisia toimintastrategioita sekä voi opettaa lapsia aggressiivisen käyttäytymisen johtavan jopa positiivisiin seurauksiin. Toisaalta myös lapsi itse voi olla vaikuttamassa vanhempien toimintaan, jolloin lapsella on aktiivinen rooli oman aggressiivisuuden muotoutumisessa. Lasten aggressiivisuus lisää vanhempien aggressiivisesti suuntautunutta tiedon käsittelyä, kuten väkivaltaa sisältäviä toimintastrategioita. Vanhempien turvautuessa kasvatuksessa väkivaltaan, vahvistaa se Haapasalon (2016, s. 139) mukaan lapsen aggressiivisuutta, sekä lisää Kauppisen (2002) mukaan lasten ongelmia käyttäytyä sosiaalisesti kyvykkäästi.

Aggressiiviset ja väkivaltaiset lapset ja nuoret ovat olleet usein itse aggressiivisen käyttäytymisen kohteena (Kauppinen, 2002). Myös Haapasalo (2005) on tuonut esiin suuren osan nuorista rikoksentekijöistä joutuneen kaltoinkohdelluksi lapsuudessaan ja Hagelstamin ja Häkkäsen (2006) tutkimuksessa yli 30 % henkirikoksen tehneistä nuorista oli nähnyt väkivaltaa kotona tai joutunut väkivallan uhriksi lapsuudessa. Näistä nuorista valtaosa jatkaa väkivallan kierrettä, jonka lisäksi väkivaltaa lapsuudessa kokeneilla on todettu muita enemmän muun muassa masennusoireita, epäsosiaalisuutta, päihdeongelmia, aggressiivisuutta sekä impulssikontrollin häiriöitä (Haapasalo, 2005).

Fyysisen väkivallan lisäksi täytyy muistaa myös henkinen väkivalta, joka voi olla läsnä myös lapsia kohtaan (Hagelstam & Häkkänen, 2006). Henkiseksi väkivallaksi Hagelstam ja Häkkänen (2006) ovat tutkimuksessaan nimenneet vähäisen ajan antamisen, materialistisen elämän korostamisen sekä lasten laiminlyönnin. Osallistumattoman vanhemmuuden myötä lapsen itsehillinnän kehitys kärsii, joka on olennainen pitämään aggressiivisuus kurissa (Kawabata ym., 2011). Myös seksuaalista väkivaltaa lapsuudessa kokeneilla on Fausin, de Moraesin, Reichenheimin, Souzan ja Taqueten (2019) mukaan yli kaksinkertainen riski väkivaltaiseen käyttäytymiseen verrattuna muihin nuoriin. Haitallisten lapsuudenkokemusten ja nuoruusiän väkivaltaisuuden yhteyttä tutkiessa Duke ja kollegat (2010) havaitsivat jokaisen haitallisen kokemuksen lisäävän merkittävästi väkivallan riskiä myöhemmin nuoruudessa. Haitalliset lapsuudenkokemukset ovat myös yhteydessä kognitiivisiin vääristymiin, koettuun uhkaan sekä traumojen ja pelkojen krooniseen aktivoitumiseen (Duke ym., 2010).

Vanhemmuuden haasteita ovat muun muassa heikko auktoriteetti ja neuvottomuus, jotka voivat näyttäytyä epäjohtonmukaisena kasvatuksena ja vihamielisyytenä kasvattaen kielteistä vuorovaikutuksen kehää (Rytkönen, 2013) sekä ennustaen lasten aggressiivisuutta (Kauppinen, 2002). Epäjohtonmukaiseen kasvatukseen voidaan liittää Rytkösen (2013) sekä Valoisin ja kollegoiden (2002) mukaan epäselvät rajat ja niiden ylläpito, epäjohtonmukainen ohjaaminen, epärealistiset odotukset lasta kohtaan sekä valvonnan puutteellisuus. Rajojen asettamisesta huolimatta valvonta voi olla puutteellista johtuen esimerkiksi vanhemman vuorotyöstä, yksinhuoltajuudesta, psyykkisestä epätasapainosta, päihteiden käytöstä tai muista mielenterveyden ongelmista (Haapasalo, 2006, s. 140; Rytkönen, 2013).

Vihamielinen ja epävarma kasvatustapa kertovat vanhempien puutteista käsitellä sosiaalista tietoa ja näin ollen toimivat epäsosiaalisen tiedon käsittelyn malleina lapsilleen (Kauppinen, 2002). Vihamieliseen suhtautumiseen liittyy Rytkösen (2013) mukaan usein käsitys lapsesta hankalana ja mahdottomana, jonka taustalla on usein vanhemman neuvottomuus ja väsymys. Rytkösen (2013) mukaan neuvottomuus näyttäytyy epävarmuutena itseensä kasvattajana, joka heijastuu suoraan auktoriteettiongelmana ja vaikeuteen asettaa rajoja. Keinottomuuteen hän mainitsee liittyvän ali- tai ylilyönnit fyysisten kurinpitokeinojen tai periksi antamisen muodossa. Vastuun siirtäminen tai sen välttely ilmenee Rytkösen (2013) mukaan muun muassa vaikeiden tilanteiden ilmaantuessa ja turhautuminen sekä syyllisyyden kokemukset väsymyksenä. Toisena ääripäänä hänen mukaansa voidaan nähdä auktoriteetin ylikorostuminen ja ankara kasvatustyyli, jolloin voidaan puhua autoritaarisesta kasvatuksesta. Autoritaariselle kasvatustyyliä Nuorisobarometrin (2012, s. 80–85) mukaan olennaista on fyysinen

puuttuminen, kurittaminen sekä huutaminen, joka on Nuorisobarometrin (2012, s. 80–85) mukaan etenkin pojille tyypillisempi kasvatustyyli. Kawabatan ja kollegoiden (2011) tutkimuksessa havaittiin ankaran kasvatuksen yleistymisen ja sen suora yhteys lasten relationaaliseen aggressiivisuuteen. Haapasalon (2006, s. 124) mukaan kovat ja väkivaltaiset kasvatuskäytännöt tai lapsen hyljeksivä kohtelu lisäävät suoraan lapsen riskiä kehittyä rikolliseen ja väkivaltaiseen suuntaan, mutta vaikutukset näkyvät Kawabatan ja kollegoiden (2011) mukaan myös tunteiden säätelyn heikkoutena.

Vanhempien parisuhde voidaan nähdä solmukohtana, jonka kautta vaikutukset voivat välittyä vanhempana toimimiseen ja yhä edelleen lapseen (Sallinen & Kinnunen, 2001). Vanhempien ongelmien kasautuminen jättää jäljen myös lasten hyvinvointiin (Paananen & Gissler, 2014, s. 213). Esimerkiksi työttömyys ja heikentynyt tulotaso aiheuttavat usein stressiä, jolloin voidaan puhua taloudellisesta stressistä (Voydanoff, 1990), joka on yhteydessä parisuhteen laatuun sekä heikentyneeseen psyykkiseen hyvinvointiin heijastuen myös vanhemmuuteen ja sen laatuun (Haapasalo, 2006, s. 125; Sallinen & Kinnunen, 2001). Vanhempien kiristyneet välit tiukentavat Sallisen ja Kinnusen (2001) mukaan myös kurinpittoa ja kasvatuskäytäntöjä, mutta stressi ja heikentynyt psyykinen hyvinvointi voivat johtaa myös kasvatuksen epäjohtonmukaisuuteen, ailahtelevuuteen sekä vähempään hoivaan ja kyvyttömyyteen vastata lapsen tarpeisiin. Vanhempien mielenterveyden ongelmat lisäävät myös heidän lastensa riskiä niin mielenterveyden ongelmille, kuin myös muihin hyvinvointiongelmiiin (Haapasalo, 2006, s.125, s. 135; Paananen & Gissler, 2014, s. 211).

Kuten jo aiemmin tässä kirjallisuuskatsauksessa on tullut esiin, nuoren mielenterveyden ja muiden hyvinvointiongelmien ja yhä edelleen väkivaltaisen käyttäytymisen selittäväksi tekijänä voi olla äidin nuori ikä lapsen syntyessä, yksinhuoltajuus, vanhempien ero tai vanhemman kuolema sekä rikkonainen isäsuhde (Aaltonen ym., 2008; Kauppinen, 2002; Paananen & Gissler, 2014, s. 212; Rytönen, 2013; Valois ym., 2002).

Teinivanhemmuus ja erityisesti äidin nuori ikä lapsen syntyessä voidaan nähdä riskitekijänä lapsen kehitykselle (Aaltonen ym., 2008; Haapasalo, 2006, s. 130; Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 16). Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmän (2005, s. 16) raportissa tuodaan esiin tyttöjen aggressiivisuuden olevan yhteydessä äidiksi tulemiseen keskimääräistä nuorempana, ja erityisesti äidin nuori ikä on lapsen kehitykselle riskitekijä, mikäli kypsempi tuki lapsen isän tai isovanhempien muodossa puuttuu. Erityisesti nuorten äitien koulutustaso jää usein alhaiseksi, jonka myötä tarve sosiaalipalveluille kasvaa

(Haapasalo, 2006, s. 130). Taloudelliset vaikeudet, heikko asuinympäristö, vanhemmuuden puutteet, useat perherakenteen muutokset sekä turvallisten kiintymyssuhteiden luomisen haasteet kehittävät varhaisen rikollisen käyttäytymisen riskiä epäsuorasti (Haapasalo, 2006, s. 125, 129–130).

Myös yksinhuoltajuuteen voidaan liittää edellä mainitut tekijät, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen ja sopeutumiseen (Haapasalo, 2006, s. 132). Yksinhuoltajilla on enemmän vanhemmuuden stressiä (Haapasalo, 2006, s. 132) ja tutkimuksissa (mm. Valois ym., 2002) on todettu myös yksinhuoltajuuden lisäävän riskiä lapsen väkivaltaisudelle tai rikollisuudelle. On kuitenkin huomioitava, että kahden vanhemman perheessä perheväkivallan todistaminen ja kokeminen myös yhtä lailla lisää rikollisen kehityksen riskiä, jolloin yksinhuoltajuus voi Haapasalon (2006, s. 125) mukaan olla lasta suojaava tekijä. Perheessä usein antisosiaalisesti käyttäytyvä on perheen isä, ja useissa tutkimuksissa (mm. Rytönen, 2013) on noussut esiin väkivaltaisesti käyttäytyvien nuorten rikkonainen isäsuhde. Isän läsnäolo on vaikuttanut nuoreen kielteisesti ja erilaiset käytösongelmat ovat jatkuneet niin kauan, kun isä on asunut samassa taloudessa. Haapasalo (2006, s. 125) korostaa perheen sisäisen tilanteen ja vuorovaikutuksen merkitystä perherakenteen tarkastelussa. Hänen mukaansa yksinhuoltajuus voi olla riskitekijä lapsen ja vanhemman negatiivisen tai katkenneen suhteen tai yksinhuoltajavanhemman epävakaa tai muita ongelmia sisältävän perhetilanteen vuoksi, mutta vanhempien eron vaikutukset lapsen väkivaltaiseen käyttäytymiseen on kuitenkin hankala selvittää. Yhtenä tärkeänä tekijänä Haapasalo (2006, s. 131) mainitsee perheen perheolosuhteiden huomioimisen sekä ennen että jälkeen eron.

Lapsella ja nuorella voi olla myös sisaruksia. Vanhemmat sisarukset toimivat nuoremmille roolimalleina, joiden kanssa voi turvallisesti opetella muun muassa vuorovaikutusta sekä erilaisten tunteiden säätelyä sosiaalisesti hyväksyttävillä tavoilla (Howe, Ross & Recchia, 2011) erityisesti silloin, kun sisarusten ikäero on pieni (Kendler, Morris, Lönn, Sundquist ja Sundquist, 2014). Kun sisaruksilla on pieni ikäero, he toimivat todennäköisesti enemmän yhdessä, ja näin ollen myös mallioppimista tapahtuu todennäköisemmin. Ympäristön vaikutusta tutkittaessa Kendler ja kollegat (2014) havaitsivat väkivaltaisen, rikollisen käyttäytymisen riskin kasvavan nuoremmilla sisaruksilla, mikäli vanhemmalla sisaruksella oli väkivaltaista, rikollista käyttäytymistä, mutta sisarusten sukupuolella ei kuitenkaan havaittu olevan merkitystä. Altistuminen vanhemmille aggressiivisille sisaruksille yhdessä lapsen ja perheen muiden riskitekijöiden kanssa nähdään Olsonin, Gonzalezin, Beyers-Carlsonin sekä

Vollingin (2020) tutkimuksessa riskitekijänä varhain ilmenneille ulospäin suuntautuville ongelmille.

4.3.Kaveripiiri ja vertaisrikollinen toiminta

Perheen ohella toveripiiri on toinen olennainen sosiaalinen ympäristö nuoren elämässä (Nurmi ym., 2014). Nuoruuden ja vanhemmista irrottautumisen aikana ikätovereista tulee yhä tärkeämpiä ja heidän merkityksensä korostuu juuri nuoruuden aikana (Nurmi ym., 2014). Toveripiiri on tutkimusten mukaan yksi olennaisimmista väkivaltaisen käyttäytymisen aiheuttajista (Krahé, 2020; Rytönen, 2013; Valois ym., 2002), sillä toveripiiri vahvistaa jo olemassa olevia tiedonkäsittelyn malleja ja käyttäytymisen taipumuksia (Pakaslahti, 2000). Nuoret yleensä hakeutuvat ja ajautuvat itsensä kaltaisten seuraan (Nurmi ym., 2011) ja toveripiirillä on vaikutusta jokapäiväiseen käyttäytymiseen (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 13). Lapsuudessa emotionaaliselle hyväksikäytölle altistumisen on todettu Fausan ja kollegoiden (2019) tutkimuksessa olevan yhteydessä kaveripiiriin, jotka ovat väkivallan kanssa tekemisissä.

Sosiaalisen oppimisen teoria väkivaltaisen käyttäytymisen yhteydessä on tuotu esiin Valois'n ja kollegoiden (2002) tutkimuksessa; väkivaltakäyttäytyminen opitaan mallioppimisen kautta, mutta myös olemalla osa vertaisrikollista käyttäytymistä. Nuorten keskinäisestä väkivallasta puhuttaessa Krug ja kollegat (2005, s. 33) tuovat esiin tutkijoiden tekemän havainnon siitä, miten väkivallan toteuttamisen riski kasvaa, kun väkivaltainen käyttäytyminen hyväksytään kaveripiirissä. Myös Kasahni kollegoineen (1999) ja Krahé (2020) ovat todenneet aggressiivisuuden lisääntyvän, kun ympärillä on muita aggressiivisia ihmisiä, sillä aggressiivisuus muuttaa sosiaalista kontekstia aggressiivista käytöstä sallivaksi.

Muun muassa López ja kollegat (2008) ovat tuoneet esiin tutkimustuloksen, jonka mukaan aggressiivisilla nuorilla on vahva halu tulla sosiaalisesti huomatuiksi. Halu olla suosittu voi olla niin vahva, että se voi johtaa jopa epäsosiaaliseen käyttäytymiseen (López ym., 2008). On todettu, että aggressiiviset lapset ja nuoret eivät ole kovinkaan suosittuja vertaistensa keskuudessa ja usein heidät suljetaan pois ryhmästä (Farrington, 2004). Toisten aggressiivisten seurassa he voivat kuitenkin olla suosittuja (Farrington, 2004), sillä kun aggressiivisuus ja väkivalta nähdään normaalina, vähentää se myös sosiaalista hylkäämistä (Krahé, 2020).

Tosielämän ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden kokemukset voivat Sisäasiainministeriön selvityksen (2012, s. 60) mukaan vinouttaa lapsen ja nuoren kehitystä altistaen väkivallalle.

Kuten alussa todettiin, nuorisoväkivalta liitetään usein kuuluvan nuorisojengeihin. Voidaan todeta jengiin kuulumisen olevan myös yksi väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöistä. Jengiin kuulumisen lisää väkivaltaista käyttäytymistä Herrenkohlin ja kollegoiden (2000) tutkimuksen mukaan merkittävästi etenkin murrosiässä. Jengijäsenyyden myötä väkivaltaiseen käyttäytymiseen mukautuminen ja osallistuminen on Valoisin ja kollegoiden (2002) mukaan helpompaa. Lisäksi, kun nuoret ovat mukana jengissä, liittyy siihen usein voimakasta väkivaltaista rikollisuutta (Valois ym., 2002).

4.4 Koulusuoriutuminen sekä koulun ilmapiiri

Koulu on kodin ohella tärkeä ympäristö lapsuuden ja nuoruuden aikana, joka linkittyy murrosikäisten psykososiaaliseen sekä käyttäytymisen ongelmiin (López ym., 2008). Muiden tekijöiden rinnalla, myös koulukonteksti voi osaltaan selittää väkivaltaista käyttäytymistä. Rönkä (1999) on tuonut esiin kehityksen riskitekijöitä lapsuudessa ja nuoruudessa, jotka vaikeuttavat myöhempää selviytymistä elämässä. Yksi hänen esiin tuomista kehityksen riskitekijöistä on koulunkäynti.

Tutkimusten valossa yksi väkivaltaista käyttäytymistä selittävästä riskitekijöistä on akateeminen epäonnistuminen (Herrenkohl ym., 2000; Kasahni ym., 1999; López ym., 2008; Rönkä, 1999; Valois ym., 2002). Motivaation puute sekä heikko suoriutuminen ennustavat sekä Herrenkohlin ja kollegoiden (2000) että Valois'n ja kollegoiden (2002) mukaan koulupudokkuuden ohella myös myöhempää rikollisuutta ja väkivaltaa. Heikko menestyminen opinnoissa ei aina johdu motivaatioon liittyvistä ongelmista, vaan taustalla voi olla keskimääräistä alhaisempaa kognitiivista suorituskykyä, eli heikkolahjaisuutta, joka tuli esille myös Lehden (2007) tutkimuksessa, jossa nuorista henkirikoksen tehneistä 10 % täytti heikkolahjaisen kriteerit. Poissaolot koulusta, koulun keskeyttäminen tai koulusta erottaminen tarkoittavat enemmän aikaa ilman valvontaa, lisäten mahdollisuutta riskikäyttäytymiseen (Valois ym., 2002), ja esimerkiksi jopa 8 % Lehden (2007) aineiston nuorista oli keskeyttänyt peruskoulun.

Myös negatiivisella opettaja-oppilas vuorovaikutuksella on tutkimusten mukaan vaikutusta käyttäytymisen ongelmiin erityisesti pojilla (López ym., 2008). Koulussa leimaavasta kasvatusilmapiiristä voidaan puhua, kun opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus perustuu pitkälti ongelmakeskeisyyteen ja oppilas tulee leimatuksi häiriköksi (Rytönen, 2013). Leimaavan ilmapiirin taustalle Rytönen (2013) tuo esiin opettajan kuormittuneisuuden sekä resurssien puutteen oppilaiden tarvitseman vaativan opetuksen toteuttamiseen. Muun muassa Lehden (2007) aineistossa valtaosalla nuorista henkirikoksentekeijöistä koulunkäynnin haasteina olivat olleet erilaiset oppimis- ja käytösongelmat ja 44 % oli saanut erityisopetusta. Kouluhenkilökunnan suunnasta tuleva epäasiallinen käytös, epätasa-arvoinen kohtelu ja koulun negatiivinen kasvatusilmapiiri ovat yhteydessä lapsen ja nuoren koulumotivaatioon, sitoutumiseen sekä käyttäytymiseen, joka heijastuu käsitykseen itsestä ja kyvyistään (Lopez ym., 2008; Sisäasiainministeriö, 2012, s. 63). Huono itseluottamus voi johtaa muun muassa epäsosiaaliseen käyttäytymiseen ja kapinalliseen suhtautumiseen koulua kohtaan (López ym., 2008; Rytönen, 2013). Myös Sisäasiainministeriön (2012, s. 63) selvityksessä tuodaan esiin turvallisen kouluilmapiirin merkitys tunne- ja käytöshäiriöitä sekä aggressiivisuutta vähentävänä tekijänä. Kouluympäristön ja aggressiivisuuden välisistä yhteyksistä Kashani ja kollegat (1999) ovat tuoneet esiin edellä mainittujen lisäksi tiukat ja joustamattomat säännöt aggressiivisuutta lisäävänä tekijänä.

Herrenkohlin ja kollegoiden (2000) tutkimuksen tuloksista ilmeni myös opettajien antamien arvioiden merkitys antisosiaalisesta käyttäytymisestä myöhemmän väkivaltaisuuden ennustajana. Heidän tuloksensa tukevat myös aiempia tutkimuksia, joiden mukaan varhaiset käytösongelmat jatkuvat yhä nuoruudessa. Heikon koulusuoriutumisen lisäksi myös useat koulun vaihdot voivat olla tekijänä väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla (Herrenkohl ym., 2000; Valois ym., 2002).

Koulukiusaaminen on yhä edelleen tänä päivänä valtavan yleistä ja jää usein havaitsematta. Kouluympäristön on havaittu Slovakian ja kollegoiden (2007) tutkimuksessa olevan yleisin ympäristö, jossa altistutaan väkivallalle, joko uhrina tai silminnäkijänä. On todettu, että sekä kiusaajat että kiusatut kärsivät muita lapsia ja nuoria enemmän erilaisista mielenterveyden ongelmista, jotka ovat myös väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöitä (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 52) ja näin ollen koulukiusaamisen uhriksi joutuminen voi johtaa vakavan väkivallan tekoon. Esimerkiksi Suomessa tapahtuneiden koulusurmien tekijöiden yhteisenä tekijänä on heidän olleen koulukiusattuja (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 21).

Koulukiusaaminen juontaa juurensa usein kotiloista. Vaikeat kotiolot ja perheväkivallan näkeminen tai kohteeksi joutuminen ovat yhteydessä koulukiusaamiseen (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 20). Lapset ja nuoret, jotka ovat itse sekä kiusaajia, että joutuvat kiusaamisen kohteiksi, muodostavat Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmän (2005, s. 20) mukaan väkivaltaan taipuvaisen ryhmän, jolle tyypillistä on juuri vaikeat kotiolot ja perheväkivallan kohteeksi joutuminen. Sisäasiainministeriön (2012, s. 35) selvityksen mukaan sekä koulukiusaajan että kiusattujen riski myöhempään väkivaltaisuuteen kasvaa, mikäli sosiaalisen tuen puute on heikko ja nuori kokee, ettei hänestä välitetä.

4.5 Yhteisön vaikutukset ovat voimakasta varhais- ja keskinuoruudessa

Tutkimusten valossa köyhyys nähdään voimakkaana väkivallan ennustajana Valois'n ja kollegoiden (2002) tutkimuksessa. Köyhyys ja siihen yhdistetyt ennakkoluulot, syrjäytyminen ja epäoikeudenmukaisuus haittaavat sosiaalista liikkuvuutta. Lisäksi köyhyyteen liittyy turhautumista, toivottomuutta, vääryyden ja vihan tunteita sekä itsensä mitätöintiä. Köyhyys lisää väkivaltaa kodin seinien sisällä, mutta myös ympäröivässä yhteisössä. (Valois ym., 2002).

Väkivaltaiseen käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ja johdonmukaisia rikollisuuden ennustajia myös lapsilla ja nuorilla on todettu olevan naapuruston aikuisten rikollisuudelle ja väkivallalle altistuminen väkivaltaa näkemällä tai väkivallan kohteeksi joutumisella sekä huumekauppaan osallistuminen (Herrenkohl ym., 2000; Kashani ym., 1999; Valois ym., 2001). Slovakin ja kollegoiden (2007) tutkimuksessa naapurusto oli koulun jälkeen toiseksi yleisin paikka altistua väkivallalle. Suurkaupungeissa todennäköisyys väkivaltaan on suurempi, ja suurkaupungeissa myös huumausaineiden ja päihteiden saatavuuden voidaan ajatella olevan helpompaa (Aaltonen ym., 2008; Herrenkohl ym., 2000; Valois ym., 2002). Asuinalueen suuri alkoholin kulutus on yhtä lailla väkivaltaiseen käyttäytymiseen vaikuttava tekijä (Aaltonen ym., 2008).

Useat fyysiset, psykologiset ja sosiaaliset stressitekijät keskittyvät usein samoissa, epäedullisissa asemissa oleviin yhteisöihin, kiristäen yleistä ilmapiiriä naapurustossa lisäten väkivaltaista käyttäytymistä (Valois ym., 2002). Asuinalueiden ja koulujen jakautuminen hyviin ja huonoihin ovat Röngän (1999) mukaan tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisen elämään, ja siihen, miten ihmisillä on erilaisia mahdollisuuksia, vaikkakin hän korostaa ihmisen oman ohjautuvuuden merkitystä ympäristön ja ihmissuhteiden valinnassa. Yhteisön vaikutukset

lapsiin ja nuoriin ovat voimakkaimmillaan etenkin varhais- ja keskinuoruudessa (Herrenkohl ym., 2000) ja yhteisöväkivallalle altistuminen näyttäisi olevan tärkeä riskitekijä nuorten väkivallalle, vaikka perheen sisällä ei olisi tapahtunut hyväksikäyttöä tai laiminlyöntiä (Faus ym., 2019).

4.6 Yhteiskuntaan liittyvät rakenteet väkivaltaisuuden taustalla

Väkivalta voi Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmän raportin (2005, s. 23) mukaan olla seurausta yhteiskunnan rakenteisiin liittyvistä ilmiöistä, esimerkiksi eri väestöryhmien epätasa-arvoisesta asemasta tai yhteiskunnan auttamis- ja tukitoimien toimimattomuudesta. Kun keskusteluun liitetään media, on sen rooli väkivaltaisen käyttäytymisen mallien tarjoajana suuri, ja näin väkivalta leviää toisilta oppien ja mediaväkivallan jäljittely näyttäytyy jopa jo pienten lasten leikeissä (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 24).

Erityisesti länsimaalaisessa televisiotarjonnassa väkivaltakuvausten määrä on vuosien saatossa lisääntynyt (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 24) ja varhainen altistuminen mediaväkivallalle nähdään aggressiivisuuden riskitekijänä (Dodge & Pettit, 2003). Hopfin, Huberin ja Weißin (2008) tutkimukseen mukaan sitä suurempi todennäköisyys väkivaltaiseen käyttäytymiseen on, mitä useammin alle 10-vuotiaana altistuu kauhu- ja väkivaltaelokuville ja murrosiässä väkivaltaisille videopeleille.

Median tarjoama väkivaltaviihde vaikuttaa eniten jo ennestään väkivaltaisiin, mutta myös haavoittuviin ja sosiaalisesti irrallisiin lapsiin ja nuoriin (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 24). Vanhempien valvonnan puute mediaväkivallan suhteen edistää Hopfin ja kollegoiden (2008) mukaan lasten ja nuorten rikollista ja riskialtista kehitystä, myös Gentile, Lynch, Linder ja Walsh (2004) ovat tutkimuksessaan havainneet, etteivät vanhemmat ole juurikaan kiinnostuneita lastensa pelaamisesta. Vain reilu 10 % on asettanut rajat pelaamiselle tai tarkistaneet pelien ikärajaluokituksen. Jo ennestään aggressiiviset lapset ja nuoret hakevat väkivaltaviihteestä oikeutusta aggressiivisuutta hyväksyville asenteille sekä toimintatavoille ja näin aggressiivisuuden kehä kiertyy (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 24).

Jopa yli 70 % kouluikäisten peleistä on luokiteltu erittäin väkivaltaisiksi (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 47). Siitä huolimatta tutkijat eivät ole päässeet yhteisymmärrykseen väkivaltaviihteen

ja väkivaltaisuuden yhteydestä. Sisäasiainministeriön (2012, s. 47) selvityksessä on tuotu esiin kanta, jonka mukaan pelit lisäävät aggressiivisuutta ja intensiivinen pelaaminen olisi yhteydessä vihamielisiin tunteisiin, väkivallan hyväksyvään asenteeseen sekä empatian puutteeseen, osa tutkijoista ei kuitenkaan näe edellä mainittua yhteyttä. Gentilen ja kollegoiden (2004) tutkimus osoitti myös, että väkivaltaiset pelit lisäävät vihamielisyyttä sekä ympäröivän maailman näkemistä vihamielisenä. Heidän tutkimuslöydöksiänsä olivat myös väkivaltaviihteelle altistumisen yhteys konflikteihin opettajien kanssa, fyysisiin tappeluihin osallistumiseen sekä heikompaan koulusuoriutumiseen. Yksi Hopfin ja kollegoiden (2008) tutkimuksen löydöksistä oli aggressiivisten tunteiden, kuten vihan tai koston kokeminen väkivaltaviihteen seuraamisen aikana juontavan perheessä tapahtuneesta väkivallasta, vaikuttaen edelleen aggressiivisiin kokemuksiin todellisesta väkivallasta vertaisryhmissä. Kuten monen muun riskitekijän kohdalla, myös väkivaltaviihteen kohdalla voidaan Sisäasiainministeriön (2012, s. 47) selvityksen mukaan todeta väkivaltaviihteen ja väkivaltaisuuden yhteyden olevan merkitsevä, mikäli on olemassa myös muita yksilöä kuormittavia riskitekijöitä. Myös Gentilen ja kollegoiden (2004) tutkimus on korostanut, ettei mediaväkivalta ole aggressiivisuuden syy, vaan se voi olla yksi siihen johtavista tekijöistä. Krahe (2020) on tutkinut väkivaltamedian vaikutusta aggressiivisuuteen tai sen vähentymiseen, ja tuloksista on käynyt ilmi väkivaltamedialle altistumisen vähentyessä myös vähentynyt fyysinen aggressiivisuus.

Internetin varjopuolena ja ääritapauksina ovat väkivaltaa ihannoivat nettiyhteisöt, joita voidaan pitää niin sanottuina väkivaltaisten tekojen hautomona (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 61). Nuorelle joukkoon kuuluminen on tärkeää, ja internetin tarjoama anonymiteetti sekä väkivaltaa ihannoiva nettiyhteisö voivat kannustaa tekijää väkivaltaisiin tekoihin (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 61).

Haluan vielä lopuksi nostaa esiin yhteiskunnan auttamis- ja tukitoimien puutteellisuuden. Nuorten tekemien vakavien väkivallantekojen yhtenä selittäväenä tekijänä on pidetty Sisäasiainministeriön (2012, s. 63) selvityksen mukaan kouluterveydenhuollon puutteita. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön (2010) tekemä selvitys on todennut oppilashuollon resurssien olevan usein valtakunnallisten suositusten alapuolella ja kuntakohtaiset erot vaihtelevat suuresti, tämän myötä oppilaat joutuvat eriarvoiseen asemaan palvelujen saannissa (Hietanen-Peltola, Vaara & Laitinen, 2019).

Kenties suurimpana lapsille ja perheille suunnattujen sosiaali- ja terveystalveluiden haasteena ovat Rytkösen (2013) väitöstutkimuksen pohjalta esiin nousseina tekijöinä muun muassa puutteelliset resurssit, vaihtuva henkilökunta, ongelmakeskeisyys, tehottomuus sekä palveluiden hajanaisuus. Myös Ronkaisen (2008) mukaan suomalainen palvelujärjestelmä on tehoton perheissä tapahtuvaan väkivaltaan, vaikkakin palvelujärjestelmä Rytkösen (2013) mukaan saavuttaa nuoret ja perheet hyvin. Rytkösen (2013) tutkimuksessa nousi esiin myös kohtaamattomuus, joka johtui osin nuorista ja perheistä, mutta myös tukipalveluihin liittyvistä tekijöistä. Tukipalveluita kohtaan Rytkösen (2013) tutkimuksessa mainittiin nuorten ja perheiden osalta epäluottamus tukipalveluita kohtaan sekä esimerkiksi nuoren ongelmien paljastumisen – tai vanhempana epäonnistumisen pelko, mutta myös nuoren ja perheen sitoutuminen asiakassuhteeseen. Tukipalveluiden haasteena nähtiin moniammatillisen yhteistyön ristiriitaiset näkemykset nuoren tarvitsemista tuki- ja hoitomuodoista, mutta yhtä lailla myös tukipalveluiden kyvyttömyys vastata nuoren ja perheen ongelmiin (Rytkönen, 2013).

Ronkainen (2008) on ihmetellyt, miksi väkivalta nähdään suomalaisessa palvelujärjestelmässä yleisesti niin suurena haasteena, ettei siihen useinkaan puututa, vaan sen annetaan jatkaa johtaan jopa ylisukupolvisen väkivaltakierteen jatkumiseen. Usein lastensuojelun hallinnollisissa raporteissa Ronkaisen (2008) mukaan puuttumista vaativiksi ongelmiksi mainitaan monet muut tekijät kuin väkivalta. Lisäksi lapset ja nuoret, joilla on useita kokemuksia palvelujärjestelmästä, ohitetaan Ronkaisen (2008) mukaan useassa eri portaassa.

Myös mielenterveystyön palvelujärjestelmä on hajanainen ja palveluiden saannissa on suurta alueellista vaihtelua (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 48). Sisäasiainministeriön (2012, s. 48) selvityksen mukaan erityisesti moniongelmaiset ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret jäävät helposti palvelujärjestelmän ja tuen ulkopuolelle. Voidaan siis yhtyä Sisäasiainministeriön (2012, s. 52) huomioon siitä, ettei hoito aina tavoita sitä tarvitsevia. Myös esimerkiksi Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmän raportissa (2005, s. 22) on todettu väkivaltaisten poikien jäävän helposti tukitoimien ulkopuolelle.

5 Yhteenvetoa ja pohdintaa

Väkivalta nähdään monessa maassa merkittävänä kansanterveydellisenä ongelmana myös nuorten kohdalla (Valois ym., 2002), ja nuorten väkivaltaan liittyvät huolet ovat lisääntyneet viimeisten vuosikymmenten aikana (Herrenkohl ym., 2000) puhuttaen myös meillä täällä Suomessa ja ollen tällä hetkellä varsin ajankohtainen aihe. Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena oli tuoda esiin nuorten väkivaltaa selittäviä tekijöitä ekologista näkökulmaa hyödyntäen, ja kuten tämä kirjallisuuskatsaus on tuonut esiin, väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät ovat hyvin moninaiset ja riskitekijöillä voi olla joko suora tai epäsuora yhteys väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tässä kirjallisuuskatsauksessa on tarkasteltu väkivaltaa selittäviä tekijöitä yksilöön itseensä ja perhe- ja kaverisuhteisiin liittyvien riskitekijöiden, mutta myös koulukontekstin, yhteisön ja yhteiskunnassa vaikuttavien riskitekijöiden avulla. Koen tällä kirjallisuuskatsauksella olevan myös yhteiskunnallista merkitystä, sillä se kokoaa yhteen hyvin moninaiset riskitekijät väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla.

Käyttämieni aineistojen havainnot ja tulokset ovat olleet hyvin samansuuntaisia ja ovat tukeneet toisiaan johdonmukaisesti, vaikkakin tutkimusten aineistot ovat kerätty erilaisia menetelmiä hyödyntäen perustuen esimerkiksi erilaisiin rekistereihin, mielentilatutkimuksiin ja itsearviointeihin ja käyttämäni aineisto on kansainvälistä, ympäri maailman. Päätelmieni yhteys teoreettiseen taustaan, etenkin ekologiseen näkökulmaan näyttäytyy tässä katsauksessa hyvin, sillä kandidaatintutkielmani on löytänyt tekijöitä, jotka kasvattavat väkivallan riskiä huomioiden yksilöön itseensä ja ympäristöön liittyviä tekijöitä, lisäksi myös tutkimuksiin osallistuneet ovat olleet nuoria ja pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita Näen, että edellä mainitut tekijät tekevät työni tuloksista yleistettäviä.

Lapsuuden kasvu- ja elinympäristö on oleellinen tekijä yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta. Myös tässä kirjallisuuskatsauksessa on todettu varhaisten elinolojen ja niissä esiintyneiden ongelmien vaikutusten olevan sitä suurempi, mitä aikaisemmin niitä esiintyy (mm. Paananen & Gissler, 2014, s. 212). Vanhempien runsas alkoholin käyttö ja vanhempien välinen väkivalta vaikuttavat lapsen kasvu-ympäristöön, mutta myös esimerkiksi ankara kasvatus, fyysinen kurittaminen, lapseen kohdistettu aggressio ja kaltoinkohtelu jatkuvat usein ylisukupolvisesti, kuten Haapasalo (2006, s. 134) on todennut. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että lasten vanhempien kaltoinkohteluhistoria tunnistettaisiin ja heitä voitaisiin tukea jo raskausaikana, mutta myös

lasten syntymän jälkeen kotikäyntien ja vuorovaikutuksen ohjaamisen avulla (Haapasalo, 2005). Lapset ja nuoret tarvitsevat luottamuksellisia ihmissuhteita ja onnistumisen elämyksiä, kuten Rönkä (1999) on todennut ja avainasemassa siinä on Rytkösen (2013) mukaan lasten ja nuorten kanssa arkea jakavat aikuiset ja heidän tapansa kohdata lapsi ja nuori.

Kuten tämä kirjallisuuskatsaus on osoittanut, vanhempien lisäksi myös kaveripiiri vaikuttaa aggressiivisen käyttäytymisen taustalla olevien puutteellisten sosiaalisten tiedonkäsittelytapojen kehittymiseen (Kauppinen, 2002). Differentiaalisen assosiaatio teorian mukaan rikollinen sekä väkivaltainen käyttäytyminen opitaan olemalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ja olennaista on, kuinka paljon yksilö on vaikutuksessa rikollisuutta ja väkivaltaa puoltavien näkemysten kanssa (Herrenkohl ym., 2000; Kivivuori, 2006, s. 169–170). Väkivaltainen käyttäytyminen opitaan mallioppimisen sekä vertaisrikollisen toiminnan myötä (Valois ym., 2002). Tärkeimpiä altistumisen lähteitä ovat perhe ja kaveripiiri, ja on todettu lapsuudessa opittujen suhtautumistapojen vaikuttavan eniten, mutta on otettava huomioon myös media ja eri tiedotusvälineet oppimisen lähteinä (Kivivuori, 2006). Esimerkiksi väkivaltaiset pelit vaikuttavat lapseen enemmän, kun lapsi on jo ennestään väkivaltainen tai hänen kasvuympäristönsä on väkivaltainen (Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä, 2005, s. 16, s. 24). Tässä kirjallisuuskatsauksessa nousi esiin, etteivät vanhemmat juuri valvo lastensa pelaamista, tai sitä millaisia pelejä he pelaavat (Genitle ym., 2004). Väkivaltaviihteen vaikutukset ulottuvat Genitlen ja kollegoiden (2004) mukaan jopa koulusuoriutumiseen, mutta myös konflikteihin aikuisten ja vertaisten kanssa. Vanhemmilla voisi kuitenkin olla merkittävä rooli suojata lasta rikolliselta ja riskialttiilta kehitykseltä valvomalla lasten pelaamista ja olemalla kiinnostuneita siitä, mitä he netissä tekevät, mutta myös siitä mitä lapselle ja nuorelle kuuluu.

Paananen ja Gissler (2014, s. 214) ovat todenneet, että varhaislapsuudessa sekä lapsuudessa ilmeneviin merkkeihin on kiinnitettävä huomiota ja hyvinvointia tulisi tukea ennen vaikeiden oireiden syntymistä. Yksilöllisistä tekijöistä esimerkiksi hyperaktiivisuuden tai impulsiivisuuden ohella varhain ilmenevä aggressiivisuus ovat tekijöitä, joihin tulisi reagoida nopeasti. Pyrkimykset riskien tunnistamiseen ja suojaaviin tekijöihin ovat lisääntyneet myös Herrenkohlin ja kollegoiden (2000) mukaan, mutta on totta, että esimerkiksi opetus- ja kouluterveydenhuollon resurssien ollessa puutteelliset, eikä yhdenvertaista oppilashuoltoa ole saavutettu, ei aikaa lapsen kohtaamiselle arjessa juuri ole, joka olisi tärkeää muun muassa väkivallan riskitekijöiden tunnistamisen ja ennaltaehkäisyn kannalta (Sisäasianministeriö, 2012, s. 63). Tällä hetkellä suomalainen palvelujärjestelmä on Ronkaisen (2008) mukaan jopa

tehoton toimimaan perheitä ja väkivaltaa kohtaan, ja Paananen ja Gissler (2014, s. 214) ovat todenneet palvelujärjestelmän vastaavan tuen tarpeeseen vasta vakavien ongelmien ilmaantuessa, eikä täyttä käsitystä yksilön tai perheen tilanteesta useinkaan ole. Sosiaali- ja terveystalveluiden tehottomuus vaikuttaa Rytkösen (2013) mukaan väkivaltaa edeltäviin epäsuotuisiin kehityskulkuihin. Hänen väitöstutkimuksessaan nousi esiin tuki- ja auttamistalveluita koskevia kehittämistalveita, joista ensimmäisenä talveluiden saatavuus sekä tarkoituksenmukaisuus. Olisi tärkeä, että talvelut jalkautuisivat enemmän lapsen arkeen, esimerkiksi kouluun, ja että perhetyön avulla konkreettinen avun saanti myös kotiin helpottuisi. Moniammatillisessa yhteistyössä usein tiedonkulku ja vastuu ovat epäselviä (Rytkönen, 2013), joten olisi tärkeä, että olisi yksi lapsen asioista perillä oleva taho, joka vastaisi myös tiedonkulusta. Viimeisenä tärkeänä kehittämisen alueena Rytkönen (2013) on tuonut esiin nuoren ja perheen sitouttamisen asiakassuhteeseen ja ongelmalähtöisestä lähestymistavasta siirtymisen kohti voimavaraletöistä vuorovaikutusta, tällä tavoin nuori perheineen kokee tulevansa kohdatuksi ja ymmärretyksi.

Ongelmien kasautumisen on todettu olevan hyvin yleistä, eikä mikään tekijä yksistään selitä nuoren väkivaltaista käyttäytymistä, ja kuten tässäkin kirjallisuuskatsauksessa on tullut esiin, mitä enemmän riskitekijöitä on, sitä suurempi riski on myös käyttäytyä väkivaltaisesti (mm. Farrington, 2004; Valois ym., 2002). Esimerkkinä voidaan todeta, ettei poikien aggressiivisuus yksittäisenä tekijänä altista ongelmien kasautumiselle, vaan on huomioitava myös muut ongelmat, kuten perheeseen tai kouluun liittyvät vaikeudet (Rönkä, 1999). Ongelmien kasautuminen on pitkäaikainen prosessi, jossa lapsuudenaikaiset riskitekijät kasautuvat ja vaikuttavat niin nuoruuteen kuin myös myöhempään aikuisuuteen - varhaiset ongelmat näyttävät syinä myöhemmin (Rönkä, 1999). Rönkä (1999) on tuonut esiin käsitteen käyttäytymisen haavoittuvuus, joka viittaa esimerkiksi yksilön aggressiivisuuteen, joka on peräisin lapsuuden vaikeista olosuhteista, ja aiheuttaa myöhemmin elämässä ongelmia erilaisissa ympäristöissä. Ongelmien kasautumisen nähdään olevan pojilla ja miehillä yleisempää (Rönkä, 1999).

Väkivallan tekijäksi ajautumista voidaan tarkastella nuorten riskikäyttäytymisen kehityksen näkökulmasta, käyttäen lähteinä tilastoihin perustuvaa tietoa ja kyselytutkimuksia (Lapsi- ja nuorisoväkivallan ehkäisy, 2005, s. 17). Tutkimustietoa on kuitenkin Haapasalon (2005) mukaan vielä vähän siitä, miten varhaisten haitallisten lapsuudenkokemusten luonne, lapsen ikä ja kehitysvaihe vaikuttavat kehityspolulla, jotka johtavat väkivaltakokemuksista käytöshäiriöihin ja psyykkiseen oireiluun sekä myöhempään nuoruusiän

väkivaltakäyttäytymiseen. Tätä kandidaatintutkielmaa tehdessä huomasin myös, että sisarusten vaikutuksesta nuoren väkivaltaisuuteen löytyi tutkimusta suhteellisen vähän, vaikka tutkimusta muutoin esimerkiksi sisarussuhteen vaikutuksesta kehitykseen ja sisarusten rikollisuuden vaikutuksesta löytyy. Usein rikollista käyttäytymistä käsittelevät tutkimukset keskittyvät muuhun rikollisuuteen, ei niinkään väkivaltaan. Vaikuttaako vanhempien sisarusten väkivaltaisuus nuoreen samalla tavalla kuin vanhempien väkivaltaisuus?

Honkatukia, Nyqvist ja Pösö (2003) ovat tehneet tutkimusta väkivallan merkityksistä ja kokemuksista haastatteleamalla koulukotinuoria. Empiirisesti nuorten väkivaltaa voisi tutkia esimerkiksi tutkimalla nuorten omia käsityksiä väkivaltaisen käyttäytymisen syistä, tunnistavatko nuoret itse esimerkiksi perheeseen, kaveripiiriin tai vaikka mediaan liittyviä riskitekijöitä oman käyttäytymisen taustalla. Lisäksi perimän ja ympäristön, sekä raskaudenaikaisten tapahtumien tai vaurioiden vaikutuksesta väkivaltaisuuteen olisi kiinnostavaa tutkia vielä tarkemmin. Olisi myös kiinnostavaa selvittää, ovatko esimerkiksi COVID-19 pandemian aiheuttamat olosuhteet vaikuttaneet nuorten pahoinvointiin ja väkivaltakäyttäytymiseen ja millä tavoin.

Tämä kandidaatintutkielma on osoittanut, että väkivaltaisen riskikäyttäytymisen taustalla vaikuttavat yksilöllisten tekijöiden lisäksi ympäristö sekä lapsuuden ja nuoruuden aikaiset ihmissuhteet. Suurin syrjäytymisvaara on niillä, joiden omat resurssit ovat alusta saakka olleet heikommat muun muassa vanhempien ongelmien vuoksi kuten Paananen ja Gissler (2014, s. 208) ovat todenneet. Ylisukupolven periytyvät ongelmat ja huono-osaisuus ovat laaja sekä monitahoinen yhteiskunnallinen ongelma, johon tulisi löytää resursseja tukemaan nuorta ja perheitä sekä pysäyttämään ylisukupolvisuuden kierre. Haasteena voidaan nähdä se, kun vielä 1990-luvulla vakavia väkivallantekoja, jopa henkirikoksia tehneet nuoret tulivat pääsääntöisesti moniongelmaisista perheistä, on tilanne muuttunut, ja tänä päivänä väkivaltaiset nuoret tulevat myös aivan tavallisista perheoloista, joissa ei ole rikollista taustaa tai päihdeongelmia (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 20). Tämän vuoksi myös muiden moninaisten väkivallan riskitekijöiden tunnistaminen ja tutkimuksen jatkuminen ilmiöstä tässä muuttuvassa maailmassa on tärkeää, sillä kuten Herrenkohl ja kollegat (2000) ovat todenneet, riskitekijöiden tunnistaminen vie lähemmäksi väkivallan hillitsemistä erilaisten ehkäisytöimien avulla.

6 Lähteet

Aalberg, V. (2016). Nuoruusiän psyykinen kehitys. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura & A. Sourander (toim.). *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Helsinki: Duodecim. Haettu osoitteesta <https://www.oppiportti.fi/op/ljn00001/do>

Aaltonen, M., Hinkkanen, V., Kivivuori, J. & Sirén, R. (2008). Risk factors of violence in Finland – a register-based study. Research Brief 6/2008. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Haettu osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/152596>

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J. ... & Siukola, R. (2020). Väkivaltakäsitteiden sanasto. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu. Työpaperi 1 / 2020. Haettu osoitteesta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf

Dodge, K. & Pettit, G. (2003) A biopsychosocial model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology* 39(2) s. 349–371.
doi: 10.1037//0012-1649.39.2.349

Erikson, E. (1968). *Identity, youth, and crisis*. London: Faber & Faber

Erikson, E. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. Helsinki: Gummerus.

Farrington, D. (2004). Conduct disorder, aggression, and delinquency. Teoksessa R. Lerner & L. Steinberg (toim.). *Handbook of adolescence psychology* (s. 627–664). Hoboken (N.J.): John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780471726746.ch20>

Faus, D., de Moraces, C., Reichenheim, M., Souza, L. & Taquette, S. (2019). Childhood abuse and community violence: Risk factors for youth violence. *Child Abuse and Neglect*. 98. 104182. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104182>.

Gentile, D., Lynch, P., Linder, J. & Walsh, D. (2004). The effects of violent video games habits on adolescent hostility aggressive behaviors. and school performance. *Journal of Adolescence* 27(1). s. 5-22. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2003.10.002>

Haapasalo, J. (2005). Periytykö väkivaltainen käyttäytyminen sosiaalisesti? *Suomen lääkarilehti* 60(45). s. 4611–4615. Haettu osoitteesta <https://www-laakarilehti-fi.pc124152.oulu.fi:9443/tieteessa/katsausartikkeli/periytyko-vakivaltainen-kayttaytyminen-sosiaalisesti/>

Haapasalo, J. (2006). Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.). *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. s. 123–160. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Helsinki. Haettu osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152459/221_Honkatukia_Kivivuori_2006.pdf?sequ

Hietanen-Peltola M., Vaara S. & Laitinen K. (2019). Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2019. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <https://www.julkari.fi/handle/10024/137541>

Hubbard, J., McAuliffe, M. & Romano, L. (2010). Reactive and proactive aggression in childhood and adolescence: precursors, outcomes, processes, experiences, and measurement. *Journal of Personality* 78(1) s. 95-118. doi: 10.1111/j.1467-6494.2009.00610.x

Herrenkohl, T., Maguin, E., Hill, K., Hawkins, J., Abbott, R. & Catalano, R. (2000). Developmental risk factors for youth violence. *Journal of Adolescent Health*. 26(3) s.176–186. doi: 10.1016/s1054-139x(99)00065-8.

Honkatukia, P., Nyqvist, L. & Pösö, T. (2003). Sensitive Issues in Vulnerable Conditions: Studying Violence in Youth Residential Care. *Young* 11(4), s. 323–339. <https://doi.org/10.1177/11033088030114002>

Hopf, W., Huber, G. & Weiß, R. (2008). Media violence and youth violence. A 2-year longitudinal study. *Journal of Media Psychology* 20(3). s. 79-96. <https://doi.org/10.1027/1864-1105.20.3.79>

Howe, N., Ross, H., & Recchia, H. (2011). Sibling relations in early and middle childhood. Teoksessa P. Smith & C. Hart (toim.). *The Wiley-Blackwell handbook of childhood social development* (s. 356–372). Oxford: Wiley-Blackwell. <http://dx.doi.org/10.1002/9781444390933.ch19>.

Kaltiala-Heino, R., Ritakallio, M. & Lindberg, N. (2008). Nuorten mielenterveyden häiriöt ja väkivaltainen käyttäytyminen. *Suomen Lääkärilehti* 63(49), s. 4321–4329. <https://www-laakarilehti-fi.pc124152.oulu.fi:9443/tieteessa/katsausartikkeli/nuorten-mielenterveyden-hairiot-ja-vakivaltainen-kayttaytyminen/>

Kaltiala-Heino, R., Lindberg, N. & Sailas, E. (2011). Nuoren väkivaltaisen käyttäytymisen riskin arvioiminen. *Suomen Lääkärilehti* 66(8). s. 643–650. Haettu osoitteesta <https://www-laakarilehti-fi.pc124152.oulu.fi:9443/tieteessa/katsausartikkeli/nuoren-vakivaltaisen-kayttaytyminen-riskin-arvioiminen/>

Kaltiala-Heino, R. (2013). Väkivaltakäyttäytyminen. Teoksessa P. Nurmi (toim.) *Lapsen ja nuoren viha*. (s. 71–108). Jyväskylä: PS-Kustannus

Kashani, J., Jones, M., Bumby, K. & Thomas, L. (1999). Youth violence: psychosocial risk factors, treatment, prevention, and recommendations. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders* 7(4). s. 200-210. DOI:10.1177/106342669900700402

Kauppinen, L. (2002). Kouluikään aggressiivinen käyttäytyminen: puutteet taidoissa käsitellä sosiaalista tietoa. *Psykologia* 37(2). s. 93–100.

Kawabata, Y., Alink, L., Tseng, W-L., IJzendoorn, M. & Crick, N. (2011). Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review* 31(4). s. 240-278. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2011.08.001>

Kendler, K., Morris, N., Lönn, S., Sundquist, J. & Sundquist, K. (2014). Environmental transmission of violent criminal behavior in siblings: a Swedish national study. *Psychological Medicine*. 44. s. 3181–3187. doi:10.1017/S003329171400093

Kivivuori, J. (2006). Nuorisoriikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.). *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. (s. 161–186). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Nuorisotutkimusverkosto 66. Nuorisoasiain

neuvottelukunta 33. Helsinki. Haettu osoitteesta
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152459/221_Honkatukia_Kivivuori_2006.pdf?sequ

Kivivuori, J. (2007). Delinquent Behaviour in Nordic Capital Cities. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 227. Helsinki. Haettu osoitteesta
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152602/227_Kivivuori.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Krahé, B. (2020). Risk Factors for the development of aggressive behavior from middle childhood to adolescence: the interaction of person and environment. *Current Directions in Psychological Science*. 29(4) s. 333–339. doi:10.1177/0963721420917721

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (2005). Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Jyväskylä: Gummerus. Haettu osoitteesta
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf

Lapsi- ja nuorisoväkivallan vähentämistyöryhmä (2005). Lapsi- ja nuorisoväkivallan ehkäisy. Työryhmäraportti. Haettu osoitteesta
<https://rikosentorjunta.fi/documents/5235988/5561291/2005+Lapsi-+ja+nuorisov%C3%A4kivalta+-ty%C3%B6ryhman+raportti.pdf/a3f2ebbc-0a85-4277-b74a-69c8f1b0c913/2005+Lapsi-+ja+nuorisov%C3%A4kivalta+-ty%C3%B6ryhman+raportti.pdf?version=1.3&t=1509889992000>

Latva, R. & Moilanen, I. (2016) Prenataaliset riskitekijät. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura & A. Sourander (toim.). *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Helsinki: Duodecim. Haettu osoitteesta
<https://www.oppiportti.fi/op/ljn00001/do>

Lehti, M. (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78. Helsinki. Haettu osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/152540>

López, E., Pérez, S., Ochoa, G. & Ruiz, D. (2008) Adolescent aggression: Effects of gender and family and school environments. *Journal of Adolescence* 31. s. 433-450.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.09.007>

Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp

Myllyniemi, S. (2012). *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. Haettu osoitteesta

https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisobarometri_2012_verkkojulkaisu.pdf

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524516518>

Olson, S., Gonzalez, R., Beyers-Carlson, E. & Volling, B. (2020). Development of Externalizing Symptoms Across the Toddler Period: The Critical Role of Older Siblings. *Journal of Family Psychology*. 34(2). s. 165-174. <http://dx.doi.org/10.1037/fam0000581>

Paananen, R. & Gissler, M. (2014). Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*.(s. 208–214). Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pakaslahti, L. (2000). Children's and adolescents' aggressive behavior in context: The development and application of aggressive problem-solving strategies. *Aggression and Violent Behavior* 5(5) s. 467-490. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(98\)00032-9](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(98)00032-9)

Ronkainen, S. (2008). Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73(4) s. 388–401.

Rytkönen, M. (2013). Kehityskulkuja ja väliintuloja. Ekologinen näkökulma vakavan väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalisen terveyden kehitykseen. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. (Väitöskirja). Haettu osoitteesta https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/12573/urn_isbn_978-952-61-1174-2.pdf

Rönkä, A. (1999). Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen. Ongelmien kasautumisen kolme väylää. *Psykologia* 3(34) s. 181–185.

Sallinen, M. & Kinnunen, U. (2001). Taloudellinen stressi ja perheen hyvinvointi: yhteyksiä välittävät mekanismit. *Psykologia* 36(4) s. 245–256.

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisu. Opetusjulkaisu 62. Julkisjohtaminen 4. Haettu osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sisäasiainministeriö. (2012). Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Sisäasiainministeriön julkaisu 44/2012. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-797-1>

Slovak, K., Carlson, K. & Helm, L. (2007). The influence of family violence on youth attitudes. *Child and Adolescent Social Work Journal*. 24(1). s. 77–99. doi: 10.1007/s10560-006-0063-8

Tilastokeskus. Rikos- ja pakkokeinotilasto. (2020). Rikosten asianomistajat muuttujina: Pahoinpitely. Haettu osoitteesta osoitteesta http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__oik__rpk__uhri/statfin_rpk_pxt_12ie.px/

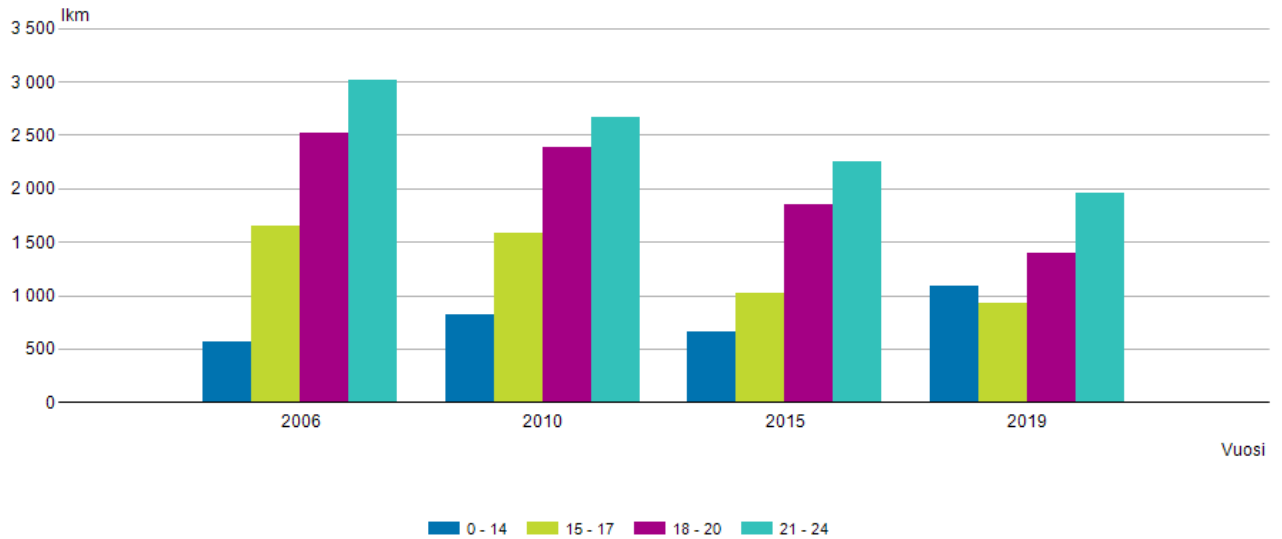
Valols, R., Zullig, K., Huebner, S. & Drane, W. (2001). Relationship Between Life Satisfaction and Violent Behaviors among Adolescents. *American Journal of Health Behaviour* 24(4). s. 353–366. doi: 10.5993/ajhb.25.4.1.

Valois, R., MacDonald, J., Bretous, L., Fischer, M. & Drane, J. (2002). Risk Factors and behaviors associated with adolescent violence and aggression. *American Journal of Health Behavior* 26(6). s. 454-464. <https://doi.org/10.5993/AJHB.26.6.6>

World Health Organization. (2021). Definition and typology of violence. Haettu osoitteesta <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>

Liite 1

Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillyt muuttujina Syylliseksi epäillyn ikä ja Vuosi. Yhteensä, KOKO MAA, Pahoinpitely 21:5, Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillyt.

Lähde: Rikos- ja pakkokeinoilasto, Tilastokeskus